

(Manuskript)

Trontaledebatten i Stortinget. 19. okt. 1971.

Da den nåværende regjering ble utnevnt i mars måned hadde det sitt grunnlag i bestemte politiske begivenheter. Den koalisjon som var dannet i 1965, gikk i oppløsning. Det var da ikke lenger grunnlag for noen regjering med flertall i det nåværende storting. Den eneste naturlige og mulige regjeringsdannelse var da at oppdraget gikk til Arbeiderpartiet, som har én mindre enn halvparten av representantene i dette storting. På dette grunnlag ble Regjeringen dannet.

Dette klarlegger viktige sider ved Regjeringens grunnlag og også ved vilkårene for dens arbeid. De viktigste politiske vedtak blir i vårt politiske system gjort i Stortinget. Det gjelder både når det er en flertallsregjering og en mindretallsregjering. Ikke i noe tilfelle kan en regjering bestemme Stortingets vedtak.

Samtidig er det visse vilkår som må være til stede for at en regjering skal kunne fylle sin krevende og ansvarsfulle virksomhet. Det viktigste vilkår er at Regjeringen får rimelig støtte for sin politikk i Stortinget.

Med bakgrunn i den utvikling som førte til at Regjeringen ble dannet, går Regjeringen ut fra at den i Stortinget ved siden av Arbeiderpartiet ikke har å gjøre med en fast organisert koalisjon med 76 representanter. Regjeringen går ut fra at den har å gjøre med fire selvstendige partier.

Skulle utviklingen vise at så ikke er tilfelle, vil det ha oppstått en ny politisk situasjon. Hvis arbeidet i Stortinget skulle avdekke en fast organisert koalisjon på grunnlag av fire partier og 76 representanter,

en koalisjon med en avtalt felles politikk som er en annen enn den nåværende regjering står for, da er grunnlaget for den nåværende regjering ikke lenger til stede. Regjeringen ønsker ikke å være forretningsfører for en politikk som ikke faller sammen med Arbeiderpartiets program.

For tiden arbeider Regjeringen ut fra den forutsetning at den i Stortinget har å gjøre med fire selvstendige partier ved siden av Arbeiderpartiet, som Regjeringen er utgått fra. Regjeringen vil på de forskjellige områder legge fram sine forslag og søke Stortingets tilslutning til dem. Det aktuelle grunnlaget for Regjeringens politikk finnes i dens erklæring som ble lagt fram i mars måned og i den trontale som nå behandles. For den økonomiske politikken kan det vises til det framlagte forslag til statsbudsjett for 1972 og til nasjonalbudsjettet for samme år.

Jeg går ut fra at arbeidet med de enkelte saker og forslag som normalt vil foregå i Stortingets komitéer. Alle de fem partier er representert i alle Stortingets komitéer.

Regjeringen eller Arbeiderpartiet har ikke noen planer om kontaktformer ved siden av eller ut over Stortingets komitéer.

Det har vært anstillet ulike gjetninger om det som kalles et politisk varslingsssystem, og det har vært vist til at Statsministeren i tiden omkring Stortingets sammentreden har hatt samtale med hver enkelt av Stortingets fem gruppeledere.

Det er riktig at jeg ba om og at jeg fikk disse samtaler. Det har sin bakgrunn i at det i Stortinget nå ikke er grunnlag for noen flertallsregjering. Dette er i seg selv ikke noen ønskelig parlamentarisk situasjon. Det er det spesielt ikke i en periode da vårt land skal avgjøre viktige politiske spørsmål, bl.a. også spørsmål som gjelder forholdet mellom Norge og andre land. Under slike forhold bør alle politiske kretser opptre med åpenhet og ansvarsbevissthet.

De korte samtaler jeg hadde med hver enkelt av de fem gruppeledere, gjaldt overhodet ikke politiske enkeltsaker. De gjaldt arbeidsformene i Stortinget. Det var umiddelbar enighet om at arbeidet skal gå som normalt i Stortingets ordinære komitéer. Der vil sakene bli klarlagt og derfra gå som vanlig til storting og odelsting. Det vil ikke bli foreslått noe tiltak som endrer dette.

Det som imidlertid kan inntreffe er at det oppstår situasjoner som ikke kan finne sin avklaring i noen enkel av Stortingets komitéer. Om slike situasjoner skulle oppstå, kan det bli behov for spesiell oppklaring. Hver enkelt gruppe har ansvar overfor sine velgere. Men storting og regjering har også et felles ansvar overfor hele vårt folk.

Politiske begivenheter bør ikke løpe løpsk fordi det er uklarhet om vurderinger og standpunkter, eller fordi ansvarlige politikere ikke har kontakt med hverandre. Skulle det oppstå vanskeligheter som ikke finner sin løsning i det ordinære komitéarbeid, kan det oppstå behov for en mest mulig fullstendig oppklaring av så vel Regjeringens som hver enkelt av de fem gruppers standpunkter.

Regjeringen vil i slike tilfelle medvirke til en slik oppklaring. Den vil også gjerne ha anledning til å avklare hvor hver enkelt gruppe står i en slik situasjon. Det er i slike situasjoner det såkalte varslingsystem skal brukes. Det innebærer en rett for Regjeringen og for hver enkelt gruppeleder til å skaffe best mulige informasjoner før de enkelte grupper gjør endelige vedtak i saker som kan føre til en endret regjeringssituasjon.

Dette griper ikke inn i Stortingets normale arbeid, og det endrer intet i de vanlige kontakter mellom fagkomitéene og vedkommende fagstatsråder.

Etter den oversikt Regjeringen har, vil Stortinget få en meget arbeidskrevende sesjon. De spesielle forhold i vårsesjonen i år førte til at en lang rekke saker ble ut-satt. Så vidt jeg vet var det da Stortinget tok sommer-ferie hele 47 saker som ikke var komitébehandlet. Blant dem er flere som Regjeringen legger vekt på at blir behand-let så snart det er praktisk mulig.

Jeg nevner som eksempel forslagene om erstatnings-utmåling ved ekspropriasjon og forslag om skattetiltak mot tomteprisstigning. Dette er bare ledd i tiltak for å forme forutsetningene for større fart i boligbyggingen. Nær sammen med dette hører også forslag om endringer i skjønns-prosessen, som Regjeringen vil legge fram.

Dette sakskompleks har vært diskutert i årevis. De vanskeligheter som skal fjernes ved de nye bestemmelser har blitt større for hvert år som går. Det er alt for mange tidkrevende og delvis også urimelig kostnadskrevende stengs-ler som bremser samfunnets innsats for regulering og bolig-bygging. Jeg håper det i Stortinget vil være bred vilje til å få disse saker behandlet, og få vedtatt tidsmessige og rettferdige lovregler.

En annen sak som ikke ble ferdig komitébehandlet er strandloven. Det har i en årrekke vært en nølende holdning til dette åpenbart nødvendige lovverk. Jeg tror en må kunne si at gode erfaringer nå forteller at det særlig er én fare som truer ved behandlingen av moderne lover for naturvern, miljøforming og friluftsliv. Det er faren for at inngrepene kommer for sent, og av og til også at de går for kort. Situasjonen må nå være vel moden for å vedta en permanent lov for strandområder så vel langs kysten som ved vassdrag i innlandet.

Nok en sak som venter komitébehandling er regler for helsetjenesten utenfor sykehus. Det har vært noen små til- løp til å møte denne saken med det danskene kaller sosialis- forskrekkelse. Jeg tror den tid er forbi da denne særegne forskrekkelse setter særlig mange i affekt. Vi har for- lenge siden etablert den ordning at helsetjenesten i det- vesentlige betales av sykestrygden. Det gjelder også den- privat organiserte helsetjeneste. Alle mennesker betaler- premie til sykestrygden og helsetjenesten. Da burde det vær- rimelig at alle mennesker, over hele landet, kan ha et noen- lunde likeverdig tilbud i helsetjenesten. Vi vet alle at- det nå er langt fra det.

Samtidig tror jeg den kommende tid vil vise en sterk- økende interesse hos alt personale i helsetjenesten, for- nye samarbeidsformer i denne. Det bør være mulig her å- finne former som er mer tilfredsstillende for helsens tje- nere, og som samtidig gir folk over landet bedre og mer- likeverdig tilbud i helsetjenesten.

Fra tidligere ligger bl.a. Vegplanen, som venter på- plenumsbehandling, og jernbanens framtidige stilling, som- skal behandles i komité.

Så vil en lang rekke viktige saker komme til behand- ling etter hvert. Jeg nevner retningslinjer for utviklings- hjelpen. Hele den industrialiserte verden sleper etter de- høye mål de i fellesskap har proklamert gjennom FN. Og- vårt land er heller ikke noen fortropp på dette område. Likevel skal vi vokte oss for bare å spre surhet og kritikk- om det som her er under utvikling. I all sin ufullkommenhet- er vår tids utviklingshjelp et av de mest interessante- trekk i menneskehetens hittidige historie.

Om hverdagens tiltak henger etter høytidstundenes

store mål, er dette etter hvert en virksomhet som er betydelig. Det kan vi forvise oss om ved direkte kontakt med folk i utviklingslandene.

Det er rett som nevnt i går at utviklingshjelp i det omfang vi nå bevilger, knapt kan sies å være helt akseptert av norsk folkemening. Det er et forhold vi skal ta meget alvorlig. Vi må få ut til folks bevissthet at de vansker norske folkegrupper ennå har, er uten mulig sammenlikning med nøden i mange utviklingsland. Samtidig er det maktpåliggende at bevilgede midler blir forsvarlig disponert, og at de helt ut kommer trengende mennesker til gode.

I forhold til sosiale og nasjonale folkebevegelser i utviklingsland, må de demokratiske industriland ikke la seg trekke sammen i et slags rikdommens internasjonale broderskap. Derfor bør vi på hensiktsmessig og omforenet måte støtte slike folkebevegelser.

Det legges vekt på å kunne legge fram for Stortinget en melding om målsetting og virkemidler i distriktpolitikken. Med mellomrom trenger vi et slikt alminnelig oversyn, hvor erfaringene trekkes av tid som er gått, og beredskap skapes for tid som kommer. Det synes å være en alminnelig menneskelig fristelse å ville skape tidsregning, og noe slikt var kanskje på ferde da herr Borten i går sa at hans regjering i 1965 startet på bar bakke i distriktsutbyggingen og dens virkemidler. Mange vil likevel kanskje huske at Regjeringen og Stortinget våren 1965 - altså før koalisjonens era - hadde en omfattende behandling av hele distriktpolitikken, og formet tiltakene på basis av erfaringene til da. Dette ble i hovedsaken grunnlaget for distriktpolitikken i de kommende år. Nå trenges det igjen et slikt alminnelig oversyn.

Jeg legger spesiell vekt på det arbeidet som pågår i en ny plan for Nord-Norge. Landsdelens geografi, klima og særlige vilkår ligger til grunn for dette. Den plan som vel blir ferdig i 1972, bør gi starten til en bred behandling i hele landsdelen. Hver by og bygd, hvert fylkesting og kommunestyre, hver grend der folk i dag er bosatt, bør trekkes direkte inn i denne behandling og planlegging av landsdelens framtid. Jeg ser ikke noen grunn til pessimisme for denne framtid. Men det er klart nok at når dagens førskolebarn i Nord-Norge om et par årtier bosetter og gifter seg, vil landsdelen være forskjellig fra hva den er i dag. Derfor trenges det en realistisk vurdering av stedenes framtidsmuligheter, og en klarlegging av forutsetningene for framtidens virksomhet og bosetting i denne store landsdelen. Men det er en gjennomførbar oppgave. Den kan bare gjennomføres i en prosess som hele befolkningen tar del i.

Stortinget vil fortsatt måtte beskjeftige seg med viktige sider av oljepolitikken. Det gjelder bl.a. en endelig klarlegging av spørsmålet om ilandføringen. Og det gjelder de tiltak av administrativ og økonomisk karakter som etter hvert kan bli nødvendige for å sikre olje- og gassforekomstene som en verdi for landet.

Flere talere var i går inne på den uro- i noen grad ennå delbevisste uro - mange føler ved den aktuelle strukturutvikling i industrien, tendenser som lett forsterkes ved en ugunstig konjunkturutvikling. Den siste har ikke med noen tyngde rammet oss. Likevel fører strukturendringene til den ene industrikrise etter den andre. Skulle dette bli kombinert med et alminnelig økonomisk tilbakeslag, ville det være god grunn til uro.

Regjeringen legger stor vekt på å utvikle det best mulige beredskap for å møte en slik utvikling. En forutsetning for dette er å fjerne en del tradisjonsbundne sperrer mellom styremakter og bedrifter - også private bedrifter.

Vi vil planlegge og foreslå opprettet et industri-økonomisk institutt - en felles hjerne som kan samle informasjoner og oversikt over tidens utviklingstendenser i industrien, og bidra til å kaste lys over mulighetene for den kommende industriutviklingen i landet vårt. La oss aldri glemme at vi er bare fire millioner mennesker, spredt over et langt og steinete område. Vi må løse viktige tiltak i fellesskap. De fleste av våre bedrifter kan ikke gjennomføre slike tiltak alene.

Vi vil ta opp igjen saken om et finansieringsinstitutt for industriell vekst og omstilling. Strukturfinans er etter min oppfatning et for begrenset skritt i denne retning. Det er viktig å bygge ut en finansinstitusjon som direkte kan medvirke ved nødvendig og uomgjengelig strukturrasjonalisering i industrien. Like viktig er det i tilknytning til dette å organisere et fleksibelt og levende miljø av alle dem som har positive bidrag å gi, så vel til løsning av akutte strukturproblemer, som - og det er ennå viktigere - kan bidra til å forme en moderne framtidig industriutvikling i landet vårt. Etter de mange nye erfaringer på disse områder, regner Regjeringen her med en positiv medvirkning fra Stortinget når saken blir lagt fram.

Regjeringen legger stor vekt på i denne sesjon å komme et klart skritt videre med demokrati på arbeidsplassen. Det er nødvendig i dag at disse forslag formes på bakgrunn av den lange historien denne saken etter hvert har. Med de interessemotsetninger som knytter seg til en

slik sak, ser jeg nok at det kan være vanskelig å samle alle grupper om et framstøt. Etter de erklæringer som er avgitt, burde det likevel være mulig å samle et betydelig flertall om et tilfredsstillende forslag.

De enkelte partier kan vel lage hver sine utgaver av formene for industrielt demokrati. Jeg tror det er forstandig i en sak som denne å legge betydelig vekt på de oppfatninger vedkommende lønnstakeres organisasjoner har kommet fram til. Ta f.eks. forslaget om en bedriftsforsamling. Det er helt på det rene hva slags institusjon lønnstakernes organisasjoner tenker på med en bedriftsforsamling.

Regjeringen bygger sitt forslag på denne oppfatning av bedriftsforsamling. Det realpolitiske spørsmål er om en er villig til å etablere slike bedriftsforsamlinger, med reell myndighet i bedriftenes virksomhet. Jeg regner med at et flertall i Stortinget vil støtte det.

Det er Regjeringens oppfatning at offentlige bedrifter og virksomheter og samvirketiltak, må utvikle arbeidsplassens demokrati minst i samme grad som det skjer i private virksomheter.

Viktige sider ved boligbygging vil bli lagt fram i en bred melding. Det gjelder bl.a. boligfinansieringen. Alle- rede den saken har mange sider. En er finansieringen av den totale boligbygging - de milliardtall vi behandler i nasjonalbudsjettet. En annen side er det finansierings- spørsmål som møter den enkelte boligsøker. Jeg snakket forleden med en ung familiefar som snart skal overta ene- bolig i et boligselskap. Boligen var over gjennomsnittlig standard. Men så kostet den også. Innskott 40.000 kroner. Lån til dette skal amortiseres over 6 år og med høy rente. Husleie 475 kroner. *Den unge familie skal de første 6-7 år*

skaffe kontant 1100 kroner pr. måned for å bo. Senere går månedutgiftene ned til en leie på 375 kroner måneden for da har selskapet betalt en del av sine lån. Den unge familie klaget ikke på egne vegne, men den så hvor umulig denne finansieringsformen er for de fleste mennesker. Med noe varierende tall er dette problemet for alle med vanlige inntekter som skal sette bo. Her trenges en vurdering på ny. Vi har alle et ansvar for at den sosiale boligbygging virkelig blir sosial.

Regjeringen vil som nevnt legge Nortraship-saken fram for Stortinget i høstsesjonen. Det er økonomisk en meget omfattende sak.

Jeg er glad for at så mange i går bekreftet sin støtte til et forslag om å sette ned aldersgrensen i folkepensjonen til 67 år fra 1. januar 1973. Det synes også å være bred tilslutning til tanken om en fleksibel ordning, med rett til å fortsette inntil tre år etter, og til etter fastlagte kriterier å kunne slutte inntil tre år før 67 års alder. Det er ikke tid til her å gå nærmere inn på de innfløkte problemer som krever løsning i denne sak.

Jeg vil i stedet presisere hovedsaken. Alle må her være klar over at vi bereder oss til et stort løft. Dette løft vil vi måtte ta i fellesskap. Nedsettelsen av pensjonsalderen må bli den dominerende sosiale sak de nærmeste tre-fire årene. Den vil også ha betydelige økonomiske konsekvenser. Det gjelder særlig i gjennomføringsåret 1973. Men virkningene vil merkes også før 1. januar 1973 og etter at det året er ute.

Det må være en felles oppgave for alle partier å bygge opp en fast vilje i alle folkegrupper til å ta dette store sosialpolitiske løft, og være med på de tiltak som må

til for å legge et trygt økonomisk grunnlag for denne reform. Vårt folk kan greie dette så sant alle er villige til å ta det som et felles løft.

Det har gjennom en rekke år vært mange diskusjoner og enkelte utredninger om departementenes organisasjon og arbeidsmåte. Men det har åpenbart vært vanskelig å komme i gang med praktiske tiltak. Modalsli-utvalgets innstilling lå i min skuff da jeg overtok. Regjeringen satte ned et statssekretærutvalg med Erik Himle som formann. Med dette hjelpeorgan har Regjeringen tatt fatt på saken.

Vi ser det ikke nå som en oppgave å lage vidløftige papirutredninger som nedtegner detaljerte organisasjoner og ordninger på papiret. Feltet er så omfattende at en slik arbeidsform vil gjøre de første kapitler foreldet før de siste er skrevet.

Regjeringen har lagt hovedvekten på å gripe saken praktisk an i én ende, og derfra komme i gang med det kontinuerlige arbeid dette i virkeligheten dreier seg om.

Vi har derfor valgt å starte med de mest aktuelle spørsmål om departementsinndelingen. Vi tar sikte på å nedlegge de nåværende Familie- og forbrukerdepartementet og Lønns- og prisdepartementet. I stedet vil det bli opprettet et Natur- og Miljøverndepartement, og et Departement for inntekts- og forbrukerpolitikk og administrasjon. Betegnelsen på de nye departementer vil bli overveiet videre under forberedelsen av dem. Samtidig vil forskningens sentrale administrasjon og plassering bli klarlagt.

Jeg vil understreke at dette bare er de første skritt i denne saken. Det kan diskuteres om de er de viktigste. Arbeidet vil umiddelbart bli ført videre når det gjelder slike spørsmål som departementenes indre organisasjon og

arbeidsformer, den politiske ledelse, delegering og desentralisering, personalutdanning og personalpolitikk o.s.v.

Jeg ble i går minnet om mitt krav om at Stortinget må være med i denne sakens utvikling. Det er ikke min hensikt å speilvende de formalistiske innvendinger mitt krav ble møtt med. Saken vil bli lagt fram for Stortinget, sannsynligvis som et tillegg til budsjettproposisjonen.

La meg også understreke den vekt Regjeringen legger på å søke det best mulige samarbeid med embets- og tjenestemenn om alle forandringer i statsadministrasjonen.

Regjeringen vil i den utstrekning den har muligheter for det medvirke til et realistisk inntektsoppgjør i 1972. Vi akter imidlertid ikke å begrense organisasjonenes frie avtalerett. Det er mange fordeler ved at disse interessebetonte spørsmål så langt det er råd løses ved frivillige avtaler og godtas av dem saken gjelder.

Lavinntektproblemet er ikke bare et avtalespørsmål. Alle tilgjengelige virkemidler må virke sammen for å løse lavinntektproblemene. Likevel er Regjeringen interessert i at bedringen av de lave inntekter blir et sentralt mål også i inntektsoppgjørene.

I kontakten med partene vil Regjeringen bruke de organer som er innarbeidet. Det tekniske beregningsutvalget - som regel kalt Aukrust-utvalget - vil ved månedskiftet oktober-november legge fram et foreløpig materiale som grunnlag for å vurdere forutsetninger for gjennomføring av oppgjørene i 1972. Så snart dette foreligger, vil Regjeringen legge det fram for partene i Kontaktutvalget.

Regjeringen vil kalle sammen Kontaktutvalget om det økonomiske opplegg for 1972, og Aukrust-utvalgets beregninger.

Den igangværende arbeidsgruppe om lavtlønnsproble-
mene forutsettes å legge fram et materiale så tidlig at
det fra starten kommer med i overveielene av inntekts-
oppgjøret.